

Araştırma Makalesi

**Hardt ve Negri’de Foucault’nun Biyoiktidarı: Sorunsallaştıran
Özne ve Çokluk Hali**

Bilge DURUTÜRK

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, SBF,

Uluslararası İlişkiler Bölümü

bduruturk@atu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4240-6004

Öz

Bu makalede disipline edici ve düzenleyici iktidar kavramları Foucault’nun bireye dönüştürülen bedenlerin kontrolünün anlaşılabilmesi için ele alınmıştır. Biyoiktidar ve özne kavramları ile Foucault, iktidarın her şeyi kapsadığı ve her yerde olduğu kabulünü ortaya koymaktadır. Özne, biyoiktidar tarafından sarılmıştır. Öznenin sorgulama ile iktidara karşı direnişi, biyoiktidarın öznenin beslenerek kendini yeniden üretmesi ile sonuçlanmaktadır. Bu paralelde çalışmada disipline edici ve düzenleyici iktidar kavramsallaştırmalarının modern dönem ve ulus-devlet olgularına denk geldiği; yeni dünya düzeni ve küreselleşme kavramlarının ise biyoiktidarın bir parçası ve temeli olarak görüldüğü argümanları ortaya konmaktadır. Öznenin oluşturduğu direnç ise çokluk olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu paralelde çalışmanın amacı, Hardt ve Negri tarafından Foucault’da ele alınan biyoiktidar-özne arasındaki sarmal ilişkinin öncelikle imparatorluk ve çokluk kavramsallaştırmaları üzerinden bir okumasının yapılması, daha sonra çokluk olarak sorunsallaştırılan öznenin biyoiktidarın içerisinde bir çıkışının bulunup bulunmadığına dair sorunun sorulmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Biyoiktidar, Özne, İmparatorluk, Çokluk, Sorunsallaştırma, Direnç.

Jel Kodu: Y80

Foucault's Bioeconomics in Hardt and Negri: Problematic Subject and Multiplicity¹

Abstract

This article examines the concepts of disciplinary and regulatory power with a view to comprehending the control of bodies through individualization. Foucault emphasized that biopower is a form of power which is everywhere and encompasses everything. The subject is intertwined by biopower. The resistance of subject against power though interrogation, ends up in a situation where biopower reproduces itself by feeding on the subject. In this study it is argued that the conceptualization of disciplinary and regulatory powers corresponds to the phenomena of modern era and nation-state; while the new world order and globalization fit into biopower. In addition, the resistance of the subject is conceptualized as multitude. Hence, this study aims to assert a reading of empire and multitude by Hardt and Negri via the spiral/grifted relation between biopower and the subject; then asking whether there is a way for the subject, which turns into multitude, out of biopower.

Keywords: Biopower, Subject, Empire, Multitude, Problematization, Resistance.

Jel Code: Y80

¹ Extended abstract is presented at the end of the article.

Geliş Tarihi (Received): 24.10.2018 – Kabul Edilme Tarihi (Accepted): 01.10.2019

Atıfta bulunmak için/Cite this paper:

Durutürk, B. (2019). Hardt ve Negri’de Foucault’nun biyoiktidarı: Sorunsallaştıran özne ve çokluk hali. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9 (2), 345-363.

1. Giriş

Biyoiktidar kavramı ve Foucault'nun iktidar üzerine yapmış olduğu kavramsallaştırmalar, Hardt ve Negri'nin kategorileştirmeleri olan “modern dönem iktidar ilişkileri ve yapısı”, “postmodern dönem iktidar ilişkileri ve yapısı” ile karşılaştırılmaktadır. Foucault'nun izlediği yoldan giderek “öznelerden oluşan bir toplumun” küresel kapitalizm içerisinde nasıl bir iktidar ağı ile örüldüğü ve bu iktidar ağının nasıl yeni bir “biyoiktidar” olarak kendini ürettiğine yönelik analizler bu çalışma içerisinde ele alınacaktır. Buradan hareketle Foucault'nun iktidar kavramsallaştırması, Hardt ve Negri'nin tarihsel pratikleri ile açıklanmaktadır. Çalışma, Foucault'nun sorunsallaştırma kavramı ile bıraktığı noktadan hareketle iktidar ile sarılmış olan öznenin Hardt ve Negri'nin çokluk kavramı ile bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamaktadır.

Hardt ve Negri, soybilimsel² (geneology) bir yol izleyerek tarihsel süreci, disipline edici, düzenleyici ve biyoiktidar üzerinden modern toplumların “postmodern” dünyaya dönüşmesi ve bu dönüşümün küreselleşme, ulus devletlerin sınırlarının bulanıklaşması, yeni kapitalist bir dünya düzeni haline gelmesi olarak okumaktadırlar. Bu paralelde de sorunsallaştıran öznelerden meydana gelen çoklukların direnç hareketini tam da bu yeni iktidar düzeni içerisinde başlatacağını vurgulamaktadırlar (Negri, 2006, s. 214). Çokluk, iktidarın özne haline getirdiği toplumdaki bireylerin sırf bu “özelik”³ durumuna dayanarak ve iktidarın bizzat kendinden- kendi içinden- yola çıkarak direnç gösterecekleri durumdur. Ortaya konan bu çokluk ve çokluğun özneyi sarmış olan iktidara karşı direnç gösterebileceğine yapılan vurgu, Foucault'nun izinden giderek öznenin biyoiktidar içinden çıkışına yönelik oluşturulan çözümlemeleri içermektedir.

Hardt ve Negri'nin bu çalışma içerisinde Foucault'nun biyoiktidar ve özne kavramları ile karşılaştırmalı olarak ele alınmasının sebebi, Foucault'da özne halinde ortaya konan bireylerin sarmal iktidar ağından nasıl çıkacaklarına yönelik çıkarımlarının olup olmadığı sorgulamasının gerekli görülmesidir.

Bu noktadan hareketle çalışmada öncelikle Foucault'nun disiplinci, düzenleyici iktidar ve biyoiktidar kavramlarını nasıl ele aldığı ortaya konacaktır. Daha sonra Hardt ve Negri'nin çizgisel olarak modern ve postmodern olarak ayırdığı toplum düzenlerine Foucault'nun iktidar mekanizmaları üzerinden bakılarak bir okuma

² Soybilimsel yöntem farklı bir tarih incelemesini içerisinde barındıran ve özellikle Foucault'nun (2005a, s. 23) iktidar üzerine yapmış olduğu eleştirel yaklaşımların değerlendirmesinde sıklıkla faydalandığı tarihsel bir yöntemdir.

³ Özne kavramı, Fransızca'da(sujet) ve İngilizce'de (subject) iki farklı anlam taşır. Hem tebaa hem de eyleyen anlamına gelen kavram, Foucault tarafından biyoiktidar üzerinden açıklanırken her iki duruma referansla ortaya konmaktadır. Hem kendi eylemlerini yapan, bu konuda özgür hem de bu hareketleri her yerden sarmalandığı iktidara tabi olarak değerlendirilmektedir. Bu durum ilerleyen bölümde detayları ile açıklanacaktır.

yapılacaktır. Aynı paralelde “çokluk” olarak tanımlanan ve biyoiktidara direnç göstereceği vurgulanan öznenin Foucault’nun bıraktığı özne ve biyoiktidar ilişkisinden bir ileri adım olarak ele alınıp alınmayacağı değerlendirilecektir.

Aynı zamanda çalışma, Foucault’nun kavramsallaştırmaları üzerinden Hardt ve Negri’nin İmparator ve Çokluk gibi kavramlara yükledikleri anlamları çözümlemek ve bu çözümlmelerden yola çıkarak çağdaş siyaset kuramları içerisinde önemli bir yere sahip olan biyoiktidar kavramı ve Foucault’nun iktidar olgusu üzerine yapmış olduğu tahayyülün genişliğine bir vurgu amacını taşımaktadır.

2. Foucault ve Biyoiktidar Kavramının Ortaya Çıkışı: Özne

Foucault, bireyin bedeni üzerine odaklanılmış olan 17. ve 18. yüzyıllardaki disiplinci ve düzenleyici iktidar üzerinde çalışmalarını yürütmüştür. Bu çerçevede insanların yaşamlarının ve bedenlerinin disiplinci ve düzenleyici iktidarın yöntem ve kurallarını kullanmaya devam ederek iktidar teknolojisinin uygulama alanına girdiğini belirtmektedir (Foucault, 2005a, s. 67). Bu iktidar algısının disiplinci iktidarın bedenleri gözetleyip eğiterek bireylere dönüştürecekleri bir düzenden farklı olduğunu belirten Foucault, biyoiktidar açıklaması yaparken insanların yaşama özgü doğum, ölüm, üretim, tüketim, hastalık vb. gibi toplu süreçlerden etkilenen bir nüfus olarak dikkate alındığını vurgular.

İktidarı her yerde olarak tanımlayan Foucault, tanımın değerlendirmesini farklı tarihsel dönemleri ele alarak yapmıştır. Bunlardan çalışma kapsamında özellikle ele alınacak olan tarihsel dönem, “akla ve bireye vurgu yapılan” 17. yüzyıl ile beraber gelen Aydınlanma sürecidir. Foucault, “*Büyük Kapatılma*” (1954-1988)⁴ adlı eserinde 17. ve 18. yüzyıllar ile beraber toplumun disipline edici ve düzenleyici kurumları arasında yerini alacak olan akıl hastaneleri ve cezaevlerinin temelini oluşturan; hasta, deli, suçlu gibi “anormal” kişilerin bir araya getirilerek

⁴ Büyük kapatılmanın temelinde yer alan görüş, bazı davranış biçimlerinin hem kişisel hem de toplumsal düzlemde belli dinsel, ahlaki, yasal, bilimsel, vb. temellerde olumsuz, sakıncalı ya da arzu edilemez olarak sınıflandırılabilir kabul edilmesidir. Bu durumların toplum içerisinde olumlu ya da olumsuz olarak sınıflandırılmış olması tecrit, ıslah ya da yok etme yoluna gidilmesine ehliyet verebilir ve bu ehliyetlerin gerçekleştirilmesi için kurumların varlığını meşrulaştırabilir. Örneğin akıl hastanesi ‘akıl hastası’ olarak tanımlananların tecrit ve tedavi edildiği bir kurumdur. Bu durum tıpkı hapisanenin suçlu ve ‘suça eğilimliyi’ kapatma ve ıslah etme işlevini taşıması gibidir. Belirli kalıplar üzerinden yapılan bu tanımlama ve sınırlama; iktidarın denetleme ve manipüle etme araçlarıdır. Bu denetleme sistemi toplum üzerinde birebir baskı unsuru oluşturma ve insanları sindirme yoluna gitmek yerine toplumsal düzlemde bu durumun istenmeyen ve kabul edilmeyen bir “normal dışılık” olduğunun yayılması ile sağlanır. Normal kavramı dinsel, ahlaki, yasal, bilimsel *normlara* uyan, “*anormalin değili*”, bireylerin kendilerini kısıtlayarak ve sınırlayarak tanımlama ihtiyacı hissettikleri bir durumdur. Bu şekilde bireyler kendi içlerinde buldukları toplumun normalleştirme yöntemi olarak kullanılan davranış biçimlerini içselleştirir ve bu davranışların gerektirdikleri oranda kendi davranışlarını kısıtlama yoluna giderler (Foucault, 2005c, s. 73; Foucault, 2002a, s. 47).

kapatıldığı bir dönemden bahsetmektedir (Foucault, 2005c; Foucault, 2003; Foucault, 2002a).

Buradan hareketle “*Büyük Kapatılma*”nın devamında gelen, sistemli olarak kurulan ve Foucault tarafından iktidar mekanizmaları ya da iktidar teknolojileri⁵ olarak ifade edilen kurumların yayılması dönemine girildiği görülmektedir (Foucault, 1997; Foucault, 2005b). Bu dönem, Aydınlanma ve “evrensel akıl” düşüncesinin kendisini iyice hissettirdiği; aklın her durumun temeline konduğu bir süreci ifade etmektedir (Foucault, 2005b, s. 96). Bu sürecin iktidarın lehine işleyen bir süreç olduğunu savunan Foucault, bireyin kendisini “akıl” çerçevesinde tanımlaması gerektiğinin vurgusunu yapan Aydınlanma düşüncesi ile toplumda “sapkın ve akıl dışı” olan durumların ortaya konması ya da dışlanması çok daha kabul edilir bir hal aldığını belirtmektedir (Foucault, 2003, s. 246). Bu kabul ediş ile beraber artık iktidar disipline edici ve düzenleyici boyutuna geçiş yapmış bulunmaktadır.

Düzenleyici ve disiplinci iktidarın farklı yöntem ve teknikler kullandığını belirten Foucault, disiplinci mekanizmalardan olan polisin bireyler üzerinde kullandığı yöntemlerin (*disiplinci iktidar*) ya da ebeveynlerin çocukları üzerinde işlediği yöntemler dizisinin (*düzenleyici iktidar*) iktidarın kendisini ortaya koyduğu alanlardan olduğunu belirtir. Disiplinci mekanizmaların devamında özellikle önem kazanan düzenleyici mekanizmalar, iktidarın devamını ve yerleşmesini sağlayan teknolojiler olarak kabul edilmektedir (Foucault, 2005c, ss. 73-75). Düzenleyici mekanizmalar varlığını her bireyin etrafında, onu ebeveynlerine, işverenine, öğretmenine bağlayan iktidar ilişkileri demetinin varlığı ile sağlamaktadır (Foucault, 2005c, ss. 160-161). Düzenleyici mekanizmalara örnek olarak aşı, hijyen, şehir planlama gibi bedenlerin temelde “düzenlenmesine” yönelik faaliyetleri gösterebiliriz.

Foucault (2005c, s. 76), disiplinci iktidar mekanizmalarının yapısal olarak bedenleri sınırlandırdığını; düzenleyici iktidar mekanizmalarında ise bedenlerin düzene sokulması ve disiplinci iktidar ile ortaya konan düzenin devam ettirilmesine yönelik faaliyetlerin olduğunu belirtir. Temelde ilişkiler, bedenlerin düzenlenerek kontrolünü içerir. Disiplinci mekanizmalardan ıslahevleri ya da hapisaneler, suçluları sınırlandırarak kontrol ederken düzenleyici mekanizmalardan olan toplumsal normlar, toplumsal yaptırımların baskısı aracılığıyla potansiyel suçlunun suçu işlemeyen var olan iktidarı kabul edip

⁵ İktidar teknikleri ve teknolojileri arasındaki fark için Orhan Tekelioğlu'nun yaptığı ayırım esas alınmıştır. Teknik, kişilerin kendilerince geliştirilen “kendilik ilgisi” davranışları yani kişiye özel geliştirilmiş davranış setleridir. Teknoloji ise bütün bu davranışları kapsayan genel soyut bir kategoridir. Bir kişinin kendilik teknolojisi olamaz ancak ona özgü kendilik teknikleri olabilmektedir (Tekelioğlu, 2003, s. 234). Bu sebeple burada iktidar teknikleri yerine iktidar teknolojilerin kavramı tercih edilmiştir.

içselleştirmesini sağlayan bir etki yaratmaktadır. Böylece toplumsal norm ya da toplumun işleyişi ihlal edilmeden/engellenmeden önce önlenmiş olmaktadır.

Disiplinci iktidar daha öncül bir mekanizma olması sebebiyle toplumsal normların yerleşmesi için zamana ihtiyaç duymuştur ve ağırlıklı olarak toplumsal normların ihlali sonrasında harekete geçen bir mekanizma olarak işlemektedir. Bir yandan ihlal edenlerin disipline edilmesini; diğer yandan bu ihlal edenlerin aldıkları ceza ve yaptırımları gören diğer bireylerin toplumsal norma aykırı hareket etmemelerini sağlamaktadır (Foucault, 2003; Foucault; 2005c; Foucault, 1995) . Dolayısıyla disiplinci iktidar mekanizmalarının ortaya koyduğu sonuçlar düzenleyici iktidar için birer araç görevini de görmektedirler.

Foucault, disiplinci ve düzenleyici iktidar mekanizmalarının toplum üzerinde kurmuş olduğu iktidar algısının kendi kendisini kontrol eden ve iktidara karşı hareket etmeme eğiliminde olan bireyleri özneleştirdiğini belirtir;

Özne olmak ve öznellik kavramları insanın bir deneyimi ile kurduğu ve bu deneyimi kendi deneyimi olarak görmesini sağlayan bilinç ilişkisidir. Örneğin belli varlık veya davranış biçimleri, akıl hastalığı veya suça eğilimlilik ya da cinsel sapıklık olarak tanımlanıyorsa ve ben kendi deneyimlerimin bu tanımlanan çerçeveye uygun olduğunu gözlemliyorsam; kendimi toplumsal normlar içinde akıl hastası, suça eğilimli ya da sapık kabul ediyorum sonucuna ulaşılır (Foucault, 2003, s. 14).

Özne olma halinin sahip olduğu bu sorumluluk, iktidarın karşısında disiplinci ya da düzenleyici mekanizmalardan farklı bir algılamamanın varlığını da beraberinde getirmektedir. Sadece akıl hastanesi ya da cezaevine girmek gibi durumların ötesinde özneye dönüşen birey, iktidar ile farklı bir ilişkiye girmektedir.⁶ Buradaki önemli nokta, Foucault'nun (2005a; 2004) belirtmiş olduğu toplumdaki bireyden başlayarak özneye uzanan süreç içerisinde iktidarın öncelikle birey üzerinde kurmuş olduğu baskının gözle görülür ve kendisini hissettiren bir şekilde "yaptırım" özelliği taşıdığıdır. Ancak daha sonra düzenleyici iktidar mekanizmalarının devreye girmesi ile toplumdaki bireylerin "toplumsal normlar-düzen" paralelinde şekillendiği görülmektedir. Aynı zamanda bu şekillenme sırasında iktidarın bireyler üzerindeki nüfusu niteliksel olarak yoğunlaşmakta ancak nicel olarak daha az hissedilen bir yapıya da dönüşmektedir. Düzenleyici iktidar ile iktidar, şekil değiştirerek bireylerin hayatlarına doğrudan ve toplumsal normlara karşı çıkışla karşılaşmadan yerleşmekte ve bireylerin kabul ettiği "sorgulanmadan yapılanlar" haline gelmektedir. Artık birey, içselleştirdiği

⁶ Çalışma içerisinde özne ve birey arasındaki fark, ilerleyen bölümde detaylı olarak yer verilmiş olan "sorunsallaştıran özne" ile birey arasındaki ilişki ile netlik kazanmaktadır. Foucault'nun özne kavramı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Foucault, 2005c.

normları, dışarıdan iktidar tarafından dayatılan şeyler olarak değil; kendisinden gelen ve “kendi kararı” olarak görmeye başlamaktadır (Boyne, 2000).

2.1. Foucault'nun Biyoiktidar Kavramı

Foucault, biyoiktidarın birey tarafından kabul ediliş ve içselleştirilişine dair daha detaylı açıklamayı Panoptikon model ile ortaya koymaktadır. Bentham'ın panoptik sistemi hayata geçirilmemiş bir cezaevi modelidir. Ancak normal cezaevi tasarımlarından farklı olarak ortasında bir gözetleme kulesi bulunan sekizgen şeklindeki bu yapı, suçluların kuledeki gözetleyeni göremedikleri ve ne zaman gözetlendiklerini bilemedikleri bir sistemdir (Gordon, 1999, s. 399; Foucault, 2005b, s. 36; Foucault, 2003; Foucault, 1997). Panoptikon modeli, biyoiktidar olgusunun açıklanması için önemli bir unsurdur. Bireyler gözlendikleri bir yapının içinde gündelik yaşamlarına koydukları sınırlamalar ile kendi kendilerini kontrol altında tutmaktadırlar (Foucault, 2005b, ss. 183-184).

Panoptik sistem ile modelize edilen durum katı, titiz, her kademe ve aşamada kök salmış bir iktidar adına hareket eden evrensel görünürlük projesinin iktidar ilişkileri bağlamındaki yeridir (Foucault, 2005b, s. 186). Sürekli bir denetçinin gözetimi altında olmak bir süre sonra artık kötülük yapma gücünü, hatta kötülük isteme düşüncesini ortadan kaldırır. Üzerinde durulan kavramlar, bakış ve içselleştirilmez (Foucault, 2005b, s. 187).

Bu paralelde Jeremy Bentham'ın 1791 yılında kurmuş olduğu panoptikon modeli, Foucault tarafından kendini devam ettirme ihtiyacı içerisinde hareket eden iktidar ilişkilerinin, 19. yüzyıl sonrası değişen yapısını açıklamaya yardımcı olmaktadır. Üst bir yapı olarak iktidar fikri yerine, panoptik sistem ile modelize edilen, yayılmış ve parçalara bölünmüş iktidar ağlarının işlerliğini ortaya koyan Foucault (1980; 1982), kendisini kontrol eden bir mekanizma olarak iktidarı toplumda her bireyin nasıl kabul ettiği üzerinde durmaktadır.

Günümüzde iktidar, sadece devlet ya da kolluk kuvveti ile gelmemektedir (Foucault, 1982, s. 780). Aksine iktidar ilişkilerinin gücü, bireylerin kendi özgür irade ve özgür tercihleri sonucu iktidar mekanizmalarına duydukları bağlılık ile sağlanmaktadır (Foucault, 1980, s. 142).⁷ Bu bağlılık, iktidarın dinamik ve sürekli olmasını da neden olmaktadır. Bu paralelde iktidar, statik durumda olduğu anatomi-iktidar konumundan kurtulup bireylerin içselleştirdikleri “kontrol ediliyor olma” durumu ile dinamik ve kendini yenileyen bir iktidar formuna biyoiktidar ile dönüşmektedir. Foucault, panoptikon modelindeki sürekli kontrol edilen ve gözetlenen grupların içinde buldukları davranışların toplumda özne tarafından

⁷ İktidarın sadece devlet ya da kolluk gücünden ibaret olmadığını belirten Foucault, arka planda Althusser'in belirtmiş olduğu gibi pek çok yerde ve alanda iktidarın kendi varlığını hissettirmek için aygıtları olduğu ve her yere yayılmış olduğundan referansla hareket etmektedir. Özünde iktidar, devletin ideolojik aygıtları (aile, okul, toplumsal kurallar gibi) üzerinden bireyleri her yönüyle kontrol etmekte ve düzenlemektedirler. Detaylı bilgi için bkz. Althusser, 2000.

gerçekleştirildiğini ifade eder (Foucault, 2002a, s. 45; Spargo, 2000; Wigman, 2006). Diyebiliriz ki birey, biyoiktidar mekanizmaları içerisinde sürekli kontrol ediliyor olma halinin getirdiği otokontrol ile hareket etmeye başlamaktadır. Bu durum ise bireyin özne olarak hareket ettiği ve iktidarı sorgulamadan kabul ettiği durumun nasıl işlediğini bize açıklamaktadır.

İktidar her yerde hazır ve nazırdır: Ama bu her şeyi yenilmez birliğin çatısı altında kümeleştirme ayrıcalığına sahip olmasından değil, her an her noktada daha doğrusu bir nokta ile bir başka nokta arasındaki her bağlantıda ürüyor olmasından kaynaklanır. İktidar her yerdedir; her şeyi kapsadığından değil, her yerden geldiğinden dolayı her yerdedir. Ve iktidar sürekli, tekrara dayalı, cansız kendi kendini yeniden üreten her şeyiyle, tüm bu hareketliliklerden yola çıkarak beliren, bunların her birini destek alan ve geri dönerek onları sabitlemeye çalışan genel bir sonuçtur. Şüphesiz adcı (genel kavramların nesnel gerçekliği olmadığını savunan görüş) olmak gerekir: İktidar bir kurum bir yapı değildir; bazılarının baştan sahip olduğu belirli bir güç değil, belli bir toplumda karmaşık bir stratejik duruma verilen addır” (Foucault 1998, s. 72).

Foucault, Cinselliğin Tarihi’nde (1976) iktidarın niteliklerini tanımlayan bazı öneriler sunar. O’na göre iktidar ilk olarak “elde edilen, koparılan ya da paylaşılan, korunan ya da elden kaçırılan bir şey değildir; iktidar sayısız noktadan çıkarak, eşitsiz, hareketli ilişkiler içinde işler” (Foucault 1998, s. 72, 106).

Bu noktadan hareketle bireyin özneleşmesi ama aynı zamanda nesne olarak da ifade edilmesi, biyoiktidarın işleyiş şekli ile ilgilidir. Birey, kendi kararlarını alabilmekte özgür olması, görünür ve somut bir müdahale ile karşı karşıya kalmaması sebebiyle aktif bir rol oynamakta ve “özne” olmaktadır (Foucault, 2005c, s. 160; Tekelioğlu, 2003, s. 26; Turkel, 1990). Ancak iktidar teknolojileri ve mekanizmaları aracılığıyla aldığı ya da alacağı kararların ne yönde şekilleneceği belirlenmiş durumda olduğu için ise pasif bir konumda da olmakta ve nesne görevi görmektedir.

Durum bu şekilde ilerletildiğinde özgürlük kavramı da önem kazanmaktadır. Çünkü özgürlük kavramı bireyin özne olarak seçme hakkının olduğu ve yapıp yapmadıklarına bizzat kendisinin karar verdiği bir durumu ifade etmektedir (Foucault, 1982; Boyne, 2000). Ancak aslen özne, “özgür” olarak aldığı kararlarda iktidar ilişkilerini yaşamakta ve aynı zamanda yaşatmaktadır. İktidar tarafından özne üzerinde herhangi bir somut sınırlandırma ya da kısıtlama yoktur. Ancak içinde bulunulan toplumun “gözetim” toplumu⁸ olması sebebiyle özne

⁸ Gözetim toplumu, Panoptikon fikrinden gelmekte olup ilk olarak Foucault tarafından değil daha önce bu bölüm içerisinde de yer alan Gary Marx tarafından ortaya konmuştur. Detaylı bilgi için

yapmış olduğu her hareketin izlendiğini bildiği için yapacağı hareketlerinde kısıtlamaya gitmektedir. Günümüz toplumunda bu izlenme durumu, gizli kameralar, GPS'ler, kredi kartları üzerinden gerçekleşmektedir. Hardt ve Negri'nin iktidar olarak küreselleşme içerisinde enformasyon teknolojilerine yapmış olduğu vurgu ve bu teknolojik gelişimlerin bizi nasıl sarmaladığına yönelik tespitleri Foucault'nun biyoiktidar içerisinde vurguladığı tam bu noktadan hareket etmektedir. Bu durum, bir sonraki bölüm içerisinde detaylıca ele alınmaktadır.

Bireyin hareketlerindeki kısıtlamanın bireyin kendisi tarafından karar verilerek yapıyor olması; gözetim toplumunun mekanizmalarını ya da teknolojilerini içselleştirdiği anlamına gelmektedir. Özne, iktidar ilişkisinin her yere yayıldığı ve özneyi kökten saran bir ağ içerisinde hareket etmesi sebebiyle hareketlerinin iktidar teknolojileri sonucunda belirlendiğini algılayamamaktadır (Foucault, 2002a, s. 43).

İşte bu aşamada vurgulanması gereken, öznenin iktidar ilişkilerini içselleştirmiş olmasının aklını ya da aydınlanmanın dayandığı evrensel aklı yadsıdığı ve iktidar ilişkilerinde bireyleri etkisiz eleman olarak gördüğü anlamına gelmemesidir (Brocklesby, Cummings, 1996; Love, 1989). Aksine iktidar ve özne arasındaki ilişkinin yine öznenin oynadığı rol ile çözümlenebileceği üzerinde duran Foucault'nun iktidar ilişkilerinin aşılabilir hali ile ilgili olarak öne sürdüğü direnç ve sorgulama kavramları, öznenin iktidar karşısında kilitlendiği ve sarmala kısıldığı yerden çıkmasını sağlayacak olan hareketlerdir.

2.2. Biyoiktidar ve Özne İlişkisinde Direnç Gösterme: Sorunsallaştırma

Foucault, "İktidar sarmalı, bireyin elini kolunu bağlar. Birey ancak direyerek buna karşı bir duruş gösterebilir." (Foucault aktaran Kulynych, 1997, s. 328) diyerek iktidar karşısında bir çıkış yolunun varlığından bahseder. Bu direniş, iktidarın bireyi saran yapısını ortadan kaldırmaya yönelik her türlü girişim olarak kabul edilmektedir (Foucault, 2003; Kurzweil, 1977, s. 75). Bu yüzden direnişin ve iktidara karşı verilen mücadelenin ilk etapta kitlesel ve büyük değişiklikler yaratmasına gerek yoktur. Foucault, iktidarla iç içe bir ilişki içerisinde olan öznenin "sorunsallaştırma" kavramı ile iktidar ilişkilerine karşı farkındalığını artırarak bir tür sorgulama içerisine girebileceğini belirtir ve öznelerin direniş değer bulacakları ortamın yaratılabileceğinden bahseder (Boyne, 2000; O'Neil, 1986). Burada sorunsallaştırma, yaşanan ya da dayatılan bir durumun arka planı ile ele alınması gerekliliği anlamına gelmektedir. Sorunsallaştırma kavramına açıklık getirirken öznenin içinde bulunduğu durumun da objektif bir analizinin göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulayan Foucault (2005a, s. 84),

bkz. Marx, Gary T. (1985). The Surveillance Society: The Threat of 1984-Style Techniques. The Futurist. ss. 22-24.

“sorunsallaştırmanın ne önceden var olan bir nesnenin temsil edilmesi ne de söylem yoluyla var olmayan bir nesnenin yaratılması anlamına geldiğini” belirtir.

Sorunsallaştırma, herhangi bir şeyi doğru ve yanlış oyununa sokan ve onu ister ahlaki düşünce biçimi içinde, ister bilimsel bilgi, isterse siyasi analiz biçiminde olsun; bir düşünce nesnesi olarak kuran söylemsel ya da söylemsel olmayan pratikler bütünüdür (Foucault, 2005a, s. 85).

Bu noktadan hareketle Foucault, sorunsallaştırmanın sorgulama ile beraber özne üzerinde etkili olmasını sağlayacak olan en önemli faktörün “entelektüel” olduğunu belirtir (Foucault, 2005b, s. 23; Foucault, 1997; Garland, 1986). Foucault’nun entelektüele olan güveni, öznenin iktidara karşı direnişini sembolize etmektedir (Foucault, 2002b; 2005b; Boyne, 2000). Entelektüel varlığı ile özneyi direnişe yönelten ve iktidarın sorgulanmasına dair soru işaretlerini sağlayan bir araçtır. Bu durum, bir misyon anlamına gelmemekte bir direniş unsuru oluşturmaktadır. Bu aşamada Foucault kendisinin de ifade etmiş olduğu iktidar ile özne arasındaki karmaşık ilişki ağına cevap olarak entellektüelin aracılığıyla “sorunsallaştırılan özne”yi öne sürmektedir. İktidara karşı dirence, ancak özne tarafından kendisinin ne olduğunu bulmaya çalışarak değil ne olduğunu reddederek ulaşılabilecektir (Foucault, 2005c; Love, 1989; Thiele, 1990, s. 920-923).⁹

Ancak iktidarın her yerdeliğini dile getiren Foucault’nun öznesinin iktidara karşı direncinin çelişkili bir durum yarattığına vurgu yapan bazı görüşler bulunmaktadır (Gordon, 1999; Love, 1989; Brocklesby, Cummings, 1996; Thiele, 1990; Boyne, 2000). Özne, direnerek iktidar karşısında nasıl bir zafere ulaşacaktır, sonuçta ne elde edecektir gibi soruların cevabı Foucault’nun çalışmalarında da belirsizdir (Love, 1989). Çünkü Foucault, öznenin iktidara direnç gösterdiği durumda değişimin yine iktidar lehinde gerçekleşmesi olasılığında da bahsetmektedir (Foucault, 1995, s. 23; Thiele, 1990, s. 914-915). Bu direnç, sorunsallaştırılan özne ile iktidar arasında uzlaşmaya varılması anlamında değil, iktidarın form değiştirmesi ve başka bir toplumsal norm ağı ile bireyden başlayarak yeniden yaratma sürecine girmesi ile son bulabilmektedir. Foucault (2005c, s. 68), bu durumu “*double bind*”¹⁰ olarak adlandırmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere Foucault’nun biyoiktidar içerisinde özneye dönüşen bireyi, sorunsallaştırma ile iktidara karşı direniş gösterebilmektedir ancak yine Foucault’nun biyoiktidarının her yerdeliğinden yola çıkarak iktidarın lehine ve öznenin aleyhine bir durum içine düşebilmektedir. Dolayısıyla diyebiliriz ki iktidarın özneye yüklediği

⁹ Bu durum, Hardt ve Negri’de ele alınan “imparatorluğun içinden” ona karşı bir direniş düşüncesi ile örtüşmektedir. İkinci bölüm içerisinde bu konu ile ilgili detaylı bir değerlendirme yapılacaktır.

¹⁰ “*Double bind*” kelimesi Türkçe kaynaklarda da asıl hali ile korunmuş olduğundan bu metinde de aslına sadık kalınarak kullanılmıştır. Metin içindeki kullanımından “çift taraflı bağlantı” anlamına geldiği ifade edilebilir. Detaylı bilgi için bkz. Foucault, 2005c.

anlamla onu özgürleştirdiği ve iktidarlaştırdığı aşamada özne sorgulama ve farkındalık içinde hareket etse dahi biyoiktidar ouroboros yılanı misali kendi kuyruğunu yiyerek tekrar hayat bulabilmektedir.

Buradan anlaşıldığı üzere öznenin iktidar ile olan ilişkisinin kısır bir döngüye dönüşmesinin engellenmesi ve bir karşı duruş hali yaratılabilmesinde ilk aşamada farkında olma, “sorgulama” ve direnç gösterme olgularının varlığı oldukça önemlidir. Bu durum, Foucault’nun izinden iktidarın izini süren Hardt ve Negri’nin çalışmalarında da gözlenen ve biyoiktidar halinden çıkış için en temelde vurgulanan bir hareket noktasıdır. Bu paralelde Foucault’nun ortaya koymuş olduğu iktidar-özne sarmalının bir yeniden okuması olduğu düşünülen Hardt ve Negri’nin iktidara bakışı ve analizleriyle devam etmek yerinde olacaktır.

3. Hardt ve Negri’de Biyoiktidar: Çokluk ve Direniş

Hardt ve Negri (2011a) küreselleşme ile beraber toplumun farklı bir üretim ilişkisi ile sarmalandığını belirtirler. Bu durumun açıklamasını da genel olarak Foucault’dan miras aldıkları yönetsel bir çerçeve paralelinde yorumlarlar. Küreselleşme çağının postmodernizm kavramı ile iç içe yorumlanması gerektiğine yönelik açıklamalarla içinde bulunduğumuz iktidar sarmalının analiz edilerek bu sarmaldan çıkışın biyoiktidarın kuşatıcılığının aşılması ile gerçekleşeceğini belirtirler (Negri, 2006, s. 214). Bu durumun aşılabilmesi için ise yine Foucault, Deleuze ve Guattari’nin argümanları üzerinden ilerlemektedirler (Inda, 2005; Kulynych, 1997).

Hardt ve Negri içinde bulunduğumuz son 30 yılda kolonyal rejimlerin yıkılması ve kapitalist dünya piyasasının önündeki Sovyet engellerinin tamamen çökmesinin kazandırdığı ivmeyle, ekonomik ve kültürel olarak karşı konulamaz bir şekilde küreselleşme içerisinde olduğumuzu belirtir. Dolayısıyla küresel piyasa ve küresel üretim çevrimleriyle birlikte bir küresel düzen, yeni bir yönetim mantığı ve yapısı, yeni bir egemenlik biçimi ortaya çıkmaktadır. Hardt ve Negri (2012), değişen bu dengelerin bir yansıması, egemen güç olarak tanımladıkları ve üretim ilişkileri üzerinden analiz ettikleri bu kapsayıcı küresel düzene, *imparatorluk* adını vermişlerdir.

Küreselleşme ile beraber üretim ve mübadele ilişkilerinin otonomlaştığı ve politik denetimin ortadan kalktığına yönelik görüşlerden bahseden Hardt ve Negri (2012), küreselleşen dünya içerisinde politik denetimin ortadan kalkmak yerine şekil değiştirdiğini belirtmektedir. İktidarın bu değişen yüzünün en belirgin örneği olarak ulus-devlet kavramının anlamının dönüşmesini gösterirler. En baskıcı ulus-devletler bile artık, bırakın dışarıyı, kendi sınırları içerisinde en üstün ve egemen otorite olarak düşünülmemektedirler diyerek egemenlik kavramını tekrar sorgulama yoluna gitmişlerdir (Hardt ve Negri, 2012, s. 15). Hardt ve Negri (2012, s. 17), ulus-devlet egemenliğinin gerilemesinin ve giderek ekonomik, kültürel mübadeleleri düzenlemekten aciz hale gelmesinin başka bir egemenlik

olgusunun varlığını akıllara getirdiğini belirtmektedirler. İşte bu noktada günümüzde var olan egemenin/gücün emperyalizmden farklı bir durum olan bir “imparatorluk” kavramı ile açıklanabileceğini ifade etmektedirler. Buna göre;

İmparatorluk yönetimi, toplumsal dünyanın derinliklerine uzanan toplumsal düzenin tüm katlarında faaliyet yürütür. İmparatorluk bir toprak parçasını ve bir nüfusu yönetmekle kalmaz, aynı zamanda içinde yaşadığı dünyayı yaratır. İmparatorluk insanlar arası etkileşimleri düzenlemekle kalmaz, doğrudan insan doğası üzerinde hakimiyet kurmaya çalışır. İmparatorluk yönetiminin nesnesi bütün olarak toplumsal hayattır ve bu yüzden İmparatorluk biyoiktidarın paradigmatik biçimidir (Hardt ve Negri, 2012, s. 18).

Hardt ve Negri'nin yapmış oldukları çalışmanın arka planında soybilimsel bir incelemenin yer aldığını daha önce de belirtmiştik.¹¹ Burada soybilimsel yöntemin taşıdığı temel unsur, ulus-devletten küreselleşme ve yeni dünya düzenine kadar tarihin tekrar sorgulanması ve tekrar okunmasıdır. Bu okuma, Hardt ve Negri (2012, s. 20)'de Foucault'nun öncelikle disiplinci sonra düzenleyici ve son olarak da biyoiktidara dönüşen egemenin incelemesine yöneliktir. Hardt ve Negri soybilimsel yöntemin belirttiği gibi yola tarihin tekrar sorgulanarak okunması ile başlamışlardır.

Modern iktidar anlayışı ile modern sonrası- İmparatorluk olarak tanımladıkları- iktidar olgusu, Foucault'nun düzenleyici iktidarı ve disipline edici iktidarı ile biyoiktidar arasındaki farklılaşmaları temel almaktadır. Modernizm ile yekpare bir iktidar ve egemenlik anlayışının beraberinde getirdiği ulus-devlet olgusu, farklılıkların ve azınlık grupların varlığına izin vermeyen baskıcı bir yapı, modern egemenlik anlayışı ve modernizmin getirmiş olduğu emperyalizm, yayılmacılık ve kapitalist üretim ilişkilerinin sömürü temelli olarak ortaya çıktığı hiyerarşikleşmiş bir düzen algısı olarak ortaya konmuştur. Bu düzen, disiplinci bir kontrol ve sınırlama ile Foucault'daki disiplinci iktidarın bir yansıması olarak kabul edilir. Aynı şekilde yine bu düzen içerisinde nüfus kontrolü, ülke sınırlarının birbirlerinden ayrılması, ulus gibi inşa edilmiş bir kavramsallaşma ile ulus-devletlerin oluşma durumu, insanların belirli bir düzen çerçevesinde şekillendirilmesi ve bunun da özellikle sömürü gibi örneklerde olduğu hali ile toplumsal mekanizmaları üzerinden yapılması Foucault'daki düzenleyici iktidarın

¹¹ Hardt ve Negri soybilimsel inceleme ile emperyalizmden imparatorluğa geçişin analizinde önce Avrupalı sonra da Avro-Amerikalı nitelik taşıyan bir kurgu izlediklerini dile getirirler. Bunun nedeni olarak ise ele aldıkları coğrafi bölge hâkimiyetinin yeni fikirlerin, tarihsel yeniliklerin ayrıcalıklı ya da tek kaynak olduğuna inandıklarından değil; günümüzdeki durum olarak tanımladıkları imparatorluğa can veren kavramların, pratiklerin ve kapitalist üretim tarzının gelişimi ile bu bölgelerin daha çok paralellik içinde olmalarından kaynaklandığını ifade ederler. Dolayısıyla Hardt ve Negri (2012, s.19) soykütüğünü çıkardıkları imparatorluğun Avrupa merkezli ancak mevcut güçlerinin herhangi bir bölge ile sınırlı olmadığını vurgulama ihtiyacı da duymaktadırlar.

bir benzeri olarak ele alınmaktadır. Diğer bir tarafta ise yerelliklerin ön plana çıktığı, “özgür olma” haline vurgunun yapıldığı, ulus-devletlerin egemenlikleri ötesinde ulus-üstü kurum ve kuruluşların ortaya çıktığı bir düzen olarak Foucault’nun tanımladığı üzerinden biyoiktidar şeklinde varlık gösteren bireylerin yerini öznelere aldıkları, onlara özgürlük alanları tanınmış ancak iktidarın gücünün her yere yayılmış olduğu “Yeni Dünya Düzeni” yani “İmparatorluk” tanımlanmaktadır. “*Modernlik diyalektiğinin sonu sömürü diyalektiğinin sonunu getirmemiştir.*” diyen Hardt ve Negri (2012, s. 65), bugün içinde bulunduğumuz kapitalist sistemde herkesin bir şekilde sömürü ağları tarafından sarılmış olduğunu belirtir. Ancak bu sarmal, modern çağ olarak kabul edilen- 30 yıl kadar öncesi - kolonyalizm ya da emperyalizm değildir (Hardt ve Negri, 2012, s. 67; Munro, 2002). Artık onların görünen yüzü değişim geçirmiş ve insanlar üzerindeki etkisi dönüşmüştür. Bu dönüşümün hiçbir şekilde azalma anlamına gelmediği, aksine daha da derinleştiği de vurgulanmaktadır. Artık insanların sömürsü direkt olarak yapılmamakta bu sömürü farklı mekanizmalar üzerinden gerçekleştirilmektedir. Kolonilerin ortadan kalkması yani “özgürleşmeleri” ve üretim akışlarının merkezleşmesi yeni bölgesel ekonomilerin ortaya çıkmasına ve yeni “küresel” çapta bir iş bölümüne doğru kurulan kapitalist sistemin oluşmasına ön ayak olmuştur (Negri, 2006; Hardt ve Negri, 2011a).

Hardt ve Negri’nin yeni dünya düzeni ve küresel kapitalizm üzerine yapmış oldukları bu dizilim ve ortaya koydukları yeni “imparatorluk” tanımı, bize Foucault tarafından ortaya konan biyoiktidar kavramının iktidar ilişkilerinin dönüşümüne yönelik bir “pratik” ya da “tarihsel bir realite” üzerinden değerlendirme yapma şansı vermektedir.

3.1. Hardt ve Negri’de Biyoiktidardan Çıkış: Çokluk Hali

Hardt ve Negri öncelikle biyoiktidarın ortaya çıkış noktası olarak ele aldıkları değişen üretim ilişkilerinin dönüşümüne dikkat çeker. Bu dönüşüm, modernlikten postmodernliğe kapitalist geçişin yol açtığı bir dönüşümdür. Küreselleşme ile sömürü ilişkisi, sürekli olarak toplumsal ilişkilerin bütünü üzerine ve kapitalizmin belirlediği - zamansal ve uzamsal açıdan- bir mekanizma haline almıştır (Hardt ve Negri, 2012, s. 217; Constanble, 1991).

Küreselleşme ve yeni dünya düzeni içerisinde biyoiktidar durumu, Hardt ve Negri’de modern topluma denk gelen sürece (disiplinci ve düzenleyici iktidar süreçlerine) göre bireylere daha fazla özgürlük ve kendilerini gerçekleştirebilme alanı açmıştır. Ancak bu alan, gelişen bilgi teknolojisiyle toplumun kendi kendisini iktidarın baskısı olmaksızın gerçekleştirebilme haline değil aksine; iktidarın insanların hazırlarından, arzularına, isteklerinden, ihtiyaç duydukları her şeyin bir belirleyeni haline gelmesine yol açmıştır. Bu belirleyici bilgi teknolojisi ve teknolojik gelişmeler, “bireylerin” hayatlarının içinde onların farkındalıklarının

ötesinde yayılım göstermektedir.¹² Hardt ve Negri'nin yeni dünya düzenine referansla olgusallaştırdıkları biyoiktidar alanı içerisinde farklılıkların varlık göstermesi kabul edilen bir durumdur. Çünkü üretim ilişkilerinin bir yansıması olarak yerelliğin üretimi serbesttir. Ancak bu farklılıkların varlık göstermesi, farklılıkların yaşandığı alanın ve sınırlarının tamamen özgür olduğu anlamına gelmemektedir. Yerellikler ve farklılıklar, farklılıkları yaratan ve yeniden yaratan toplumsal makinelere bağlıdır. Üretim rejiminin bir sonucu olarak yerellikler kendilerine yaşama alanı sağlanmış olmasına rağmen biyoiktidar ile çevrelenmiş bir alan içerisinde varlık gösterebilmektedirler (Hardt ve Negri, 2012, s. 67; Newman, 2004). Ancak Hardt ve Negri bu duruma en azından yerelliklerin ve farklılıkların görünür hale gelmesi sebebiyle olumlu bir anlam yüklemektedir. Çünkü biyoiktidar kontrolünde olsa da sağlanmış olan özgürlük alanı, çokluğa ulaşmada öznenin sorunsallaştırmaya bir adım daha yaklaştığı anlamına gelmektedir.

Bu noktada özneleşme halinde toplulukların biyoiktidar tarafından kendilerine verilen “özne olma hali- özgür olma hali”nden yola çıkarak ve Foucault'nun sorunsallaştırma kavramı ile bir direniş noktası oluşturarak iktidarın ötesine nasıl geçileceğine yönelik Hardt ve Negri'nin “Çokluk” (2011a) adlı eserinde ortaya koydukları analizleri önem kazanmaktadır. Çünkü Hardt ve Negri (2012), bu çalışmanın da temel argümanına kaynaklık etmiş olan Foucault'nun biyoiktidar kavramı içerisinde yer alan özne olma halinden çıkışın sorunsallaştıran özne için kullandıkları “Çokluk”un kendi farkındalığı ve özne olarak taşıdığı özgür olma halini yine biyoiktidar içinde – yeni dünya düzeni içinde- dönüştürerek ortaya çıkarabileceğini ifade etmektedirler.

Hardt ve Negri, biyoiktidar içerisinde öznelere varlıklarının vazgeçilemez olduğunu belirtir. İşte bu vazgeçilemezlik durumu sayesinde öznelere, çokluk olma ancak bu çokluğun iktidar karşısındaki gücünün farkında olma haline yönelme eğilimindedirler ve yönelmelidirler. Hardt ve Negri, bu durumun en güzel örneği olarak maddi olmayan meta haline dönüşmüş toplumsal işçiyi gösterir. İşçinin emeği sadece “meta” üretmeye yönelik değil; iktidarın kendisini yeniden üretmesi için de gereklidir. Bu yüzden işçi bu özneliğinin iktidar için önemini farkında olarak - Foucault'daki kavramsallaştırma üzerinden gidersek- özne olma halini biyoiktidar içerisinde sorunsallaştırarak çokluk haline bir adım daha yaklaşmış olacaktır (Negri, 2006; Hardt ve Negri, 2011b, s. 218). Bu tanımdan da çıkarılacağı gibi biyoiktidarın dayandığı ve özneleştirdiği varlık “insan- insanın emeği”dir (Negri, 2006, s. 224). Dolayısıyla iktidarın asıl en temel varlığı olan

¹² Bu noktada haz, istek ve arzuların kapitalist sistem tarafından belirlenmişliği üzerine yapılan çalışmaların temelinde Frankfurt okulu temsilcileri başta olmak üzere “Kültür Endüstrisi” alanındaki çalışmalar önem kazanmaktadır. Çalışma kapsamında konu bütünlüğü sebebiyle “kültür endüstrisi üzerinden belirlenim” gibi kavramsallaştırmalara girilmemiş olmasına rağmen Foucault'nun temel aldığı düşünce üzerinden Hardt ve Negri'deki kapitalist düzen ve ortaya koyduğu yayılım yollarının anlaşılabilmesi için arka planda bilgi sahibi olunması gereken bir konu olduğu belirtilmelidir.

insan, kendi varlığının değerini ve yerini sorgulamaya başladığı noktada çoklukların oluşması için ilk adımı atmış olacaktır.

Biyoiktidar çokluk kavramının tanımında saklı olan “tekillikleri”, “öznellikleri” yaratmaktadır. Ancak biyoiktidar her yerde olması dolayısıyla da bu tekilliklerin bir arada olmalarının sebebidir. Bu yüzden Negri (2006, s. 224), çokluk kavramının anlamlı hale gelebilmesi için öznenin bu direnişi biyoiktidar içerisinde gerçekleştirmesi gerektiğini belirtir. Biyoiktidar, bütünsel emek gücünün ve onun toplumsal yeniden üretim koşullarının eğilim gösterdikleri sınırdır; yaşamın üretim etkinliğine indirgenmesinin, yaşamı üretici güç olarak yeniden keşfetmeyi sağlayan yerdur. Dolayısıyla biyoiktidarın devamı için gerekli olan özne, biyoiktidara karşı direnişini onun içerisinde yürütmek durumundadır.

Biyoiktidar içerisindeki özne, varlığının imparatorluk için önemini ve onu tekrar yeniden üretmenin kaynağının kendisi olduğunu algıladığı anda artık çokluk haline dönüşmüştür. Hardt ve Negri'nin çokluk olarak tanımladığı özne grupları, Foucault'da yer alan sorunsallaştırma evresindeki öznelerdir. Sorunsallaştırma içerisindeki özne varlık sebebinden yola çıkarak direniş gösterebilmektedir. Bu direniş, Foucault'nun belirtmiş olduğu üzere “sorunsallaştırma ve biyoiktidara öznenin direnç gösterme yolunun öncelikle kendisinin olduğu şeyi reddetmesi gerektiği” (2005a, s. 84) önermesinden yola çıkarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla Hardt ve Negri'deki özne kendisini sorgulayarak ve biyoiktidar için önemini algılayarak çokluk haline dönüşüp direnç göstermeye başlayabilmektedir.

Çokluk hali, bilinçli ve sorgulamaya açık öznelerin bir arada olduğu bir durum halidir. Bu fazda özneler varlıklarının iktidar için vazgeçilmez olduğunun ve biyoiktidarı yeniden üretenin kendileri olduğunu bilerek hareket etmelidirler. Temel olarak biyoiktidar sahası olarak tanımlanan imparatorluk ve yine biyoiktidar sahası içerisinde oluşum gösteren çokluk arasındaki fark öznenin kendinin farkındalığıdır (Hardt ve Negri, 2012).

Hardt ve Negri, bu noktada öznenin kendi varlığının ve biyoiktidarın varlığı için önemini farkında olmasını belirterek bir direnç hareketinden bahsetmişlerdir. Bu direnç hareketi “çokluk” hali anlamına gelmektedir. Ancak Foucault'nun dile getirmiş olduğu “*double bind*” durumunun çözümüne dair somut bir öneride bulunmamışlardır. Çokluk hali, imparatorluk olarak ortaya çıkmış ve her yerde olan biyoiktidara karşı nasıl hareket etmelidir; neler yaparsa bu biyoiktidar öznenin beslenmeden ve kendini yeniden üretmeden ortadan kalkar sorularına dair bir yanıt verilmemektedir. Dolayısıyla Foucault'nun ortaya koymuş olduğu biyoiktidarın varlığını devam ettirip ettirmediği sorusu akla gelmektedir.

4. Sonuç

Çalışmanın da temel sorularından bir tanesi olan durum, “Eğer özne, çokluk haline dönüşmek için biyoiktidarın içinde olmaya ihtiyaç duyuyorsa bu iktidar

hali içerisinde nasıl çıkacaktır?” idi. Bu soruya aranan cevap, aynı zamanda Foucault'nun biyoiktidar kavramına yönelik “aşılmaz” ve dolayısıyla da “aşkınsal” bir kavramsallaştırmaya vardığı yönündeki argümana da bir sorgulama niteliği taşımaktaydı.

Hardt ve Negri'nin Foucault üzerinden yapmış oldukları ve yeni dünya düzeni ile bu düzen içinde yer alan öznelerin durumuna dair oluşturdukları kavramsallaştırmalar bize yukarıda belirtilen soruya cevap bulmak için yardımcı olmaktadır. Ancak sorunun çözüme dair net bir açıklama getirebilmiş değildir. Sorulan soruya yanıt, çokluk kavramına getirilen açıklık paralelinde verilebilmektedir. Hardt ve Negri'nin tanımlamasından gidersek eğer biyoiktidar öznelerin varlığı üzerinden kendi varlığını üretiyor ve yine kendi varlığı üzerinden özneleri yeniden üretiyorsa bu iktidar aşkınsal olmaktan öte öznelerden dolayı ve öznelliklerle varlık gösteren bir iktidardır diyebiliriz. Dolayısıyla iktidarın varlığı kendisini oluşturan öznelerin varlığı ile direkt ilintilidir. Hardt ve Negri, temelde özneliğinin farkında olan öznelerin bir arada olma eğilimlerinin bizi iktidardan çıkış yoluna götürdüğünü belirtmektedirler. Buradan hareketle Hardt ve Negri'nin Foucault'nun disipline edici ve düzenleyici iktidar ile başlayıp biyoiktidar ile devam eden tarihin yeniden değerlendirmesi (soybilimsel yol izlenerek) dizilimini formüle ettikleri “İmparatorluk”un (yeni dünya düzeni), bir biyoiktidar örneği olarak okunmalıdır. Bu biyoiktidar yani imparatorluk içerisindeki özneler, kendilerinin halihazırda var oldukları durumlarını sorgulayarak Foucault'nun sorunsallaştırma eylemini gerçekleştirmiş olacaklardır. Ve yine buradan hareketle direniş gösterdikleri aşamada ise çokluğa dönüşeceklerdir. Foucault'daki direniş durumu, Hardt ve Negri'de çokluk ile birleştirilmekte ve öznenin farkındalığına dayandırılmaktadır. Hardt ve Negri çokluk ve imparatorluk kavramlarını açıkladıkları bu noktada durumu sonlandırmışlardır. Burada çalışmanın temel amacı doğrultusunda diyebiliriz ki Hardt ve Negri, Michel Foucault'nun biyoiktidar kavramsallaştırmasını tarihsel bir pratik içerisinde işlemişler ve netlik kazandırmışlardır. Ancak öznenin kendinin farkındalığı aracılığıyla biyoiktidar sarmalı içerisinde nasıl çıkacağına dair somut bir tarihsel örnek ya da argüman ortaya koymamaktadırlar.

Kaynakça

- Althusser, L. (2000). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Boyne, R. (2000). *Foucault ve Derrida: Aklın Öteki Yüzü*. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Brocklesby, J., ve Cummings, S. (1996). Foucault plays Habermas: An Alternative Philosophical Underpinning For Critical Thinking. *The Journal Of The Operational Research Society*, 47(6), 741-745.
- Constable, M. (1991). Foucault and Walzer: Sovereignty, Strategy and the State. *Polity*, 24/2, 269-293.
- Foucault, M. (1982). The Subject and Power. *Critical Inquiry*, 8/4, 777-795.
- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews ve Other Writings 1972-1977*. New York: Pantheon Books.
- Foucault, M. (1998). *Cinselliğin Tarihi I*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Foucault, M. (1995). *Discipline and Punish: The Birth of The Prison*. New York: Vintage Books.
- Foucault, M. (1997). *Ethics: Subjectivity and Truth*. New York: The New Press.
- Foucault, M. (2002a). *Kliniğin Doğuşu*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Foucault, M. (2002b). *Toplumunu Savunmak Gerekir*. İstanbul: YKY.
- Foucault, M. (2003). *İktidarın Gözü Seçme Yazılar 4*. İstanbul: Ayrıntı.
- Foucault, M. (2005a). *Büyük Kapatılma Seçme Yazılar 3*. İstanbul: Ayrıntı.
- Foucault, M. (2005b). *Entelektüel'in Siyasi İşlevi*. İstanbul: Ayrıntı.
- Foucault, M. (2005c). *Özne ve İktidar Seçme Yazılar 2*. İstanbul: Ayrıntı.
- Garland, D. (1986). Foucault's 'Discipline and Punish'—An Exposition and Critique. *American Bar Foundation Research Journal*, 11(4), 847-880.
- Gordon, N. (1999). Foucault's subject: An ontological Reading. *Polity* 31(3), 395-414.
- Hardt M., ve Negri A. (2011a). *Çokluk: İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hardt M.,ve Negri A. (2011b). *Ortak Zenginlik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hardt M.,ve Negri A. (2012). *İmparatorluk*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Inda, J. X. (2005). *Anthropologies Of Modernity: Foucault, Governmentality, And Life Politics*. Malden, MA: Blackwell Pub.

- Kulynych, J. J. (1997). Performing Politics: Foucault, Habermas and Postmodern Participation. *Polity*, 30(2), 315-346.
- Kurzweil, E. (1977). Michel Foucault: Ending the Era of Man. *Theory and Society*, 4(3), 395-420.
- Love, N. S. (1989). Foucault ve Habermas on Discourse ve Democracy. *Polity*, 22(2), 269-293.
- Marx, G. T. (1985). The Surveillance Society: The Threat of 1984-Style Techniques. *The Futurist*, 22-24.
- Munro, I. (2002). The Coming of the Control Society. *Ephemera Reviews*, 2(2), 175-185.
- Negri, A. (2006). *İmparatorluktaki Hareketler: Geçişler ve Görünümler*. İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Newman, S. (2004). The place of Power in Political Discourse. *International Political Science Review*, 25(2), 139-157.
- O'Neil, J. (1986). The Disciplinary Society: From Weber to Foucault. *The British Journal of Sociology*, 37(1), 42-60.
- Spargo, T. (2000). *Foucault ve Kaçıklık Kuramı*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Tekelioğlu, O. (2003). *Foucault Sosyolojisi*. Bursa: Alfa Aktüel Kitabevi.
- Thiele, L. P. (1990), The Agony of Politics: The Nietzschean Roots of Foucault's Thought. *The American Political Science Review*, 84(3), 907-925.
- Turkel, G. (1990). Michel Foucault: Law, Power and Knowledge. *Journal of Law and Society* 17(2),170-193.
- Wigman, B. (2006). Sovereign power and the hybrid nomadic subject in Hardt and Negri's Empire. *TASA Conference*. University of Western Australia and Murdoch University.

Foucault's Biopower of Hardt and Negri: Problematized Subject and Multitude

Extended Abstract

1. Introduction

In this study, first of all, disciplinary and regulatory powers will be explained. After that, the transformation from power to biopower will be executed through the disciplinary and regulatory institutions. According to Foucault, the subject in modern society is spiraled by biopower which is also an issue for Hardt and Negri. Regarding the definition of multitude for Hardt and Negri, the transformation from modern society to postmodern society is similar to the transfer between individual and subject. Thus, this study will be focusing on the interrelation between the formulation of Foucault and Hardt and Negri.

2. Theoretical Perspective and Discussions

The concept of biopower and Foucault's conceptualization of power are compared with the "modern power relations and structure", "postmodern power relations and structure" which are the categorizations of Hardt and Negri. This study will analyze the way in which society of subjects is built with a power network in global capitalism and how this power network produces itself as a new power. From this point of view, Foucault's concept of power is explained by the historical practices of Hardt and Negri. The study aims to make an evaluation of Hardt and Negri's concept of the multiplicity of the subject wrapped with power from the point Foucault left with the concept of problematization.

Hardt and Negri follow the genealogical path and read the historical process as the transformation of modern societies into a postmodern world through disciplinary, regulatory and bio-power. Additionally, they emphasize that the multiplicity of the problematized subjects will initiate the resistance movement from within this new power system. The multiplicity is the situation in which the individuals comes from subjectivities in the society will start the resistance. The emphasis on this multiplicity that can resist the power that has spiraled the subject has contained the analysis of the subject's exit from the bio-power following Foucault's footsteps. The reason why Hardt and Negri are discussed in this study in comparison with Foucault's concepts of bio-power and subject is that Foucault deems it necessary to question whether individuals put forward as subjects are inferences from the spiral power network.

From this point of view, firstly, it will be shown how Foucault deals with the concepts of disciplinary, regulatory power and biopower. Afterward, a reading will be made by looking at the social mechanisms that Hardt and Negri distinguish linearly as modern and postmodern through Foucault's mechanisms of power. At the same time, it will be evaluated whether the subject, which is defined as "multitude" emphasized to resist biopower, can be taken as a step forward from the relationship between subject and bio-power. Also the study aims to analyze the meanings that Hardt and Negri impose on the concepts such as emperor and multitude through Foucault's conceptualizations.

3. Conclusion

One of the main questions of the study was if the subject needs to be in biopower to become a multitude, how will it come out of power? The answer to this question was also an inquiry into the argument of Foucault's that biopower has become inevitable and transcendental concept. According to the conception formulated by Hardt and Negri over Foucault, the new world order and the state of the subjects help us to find the answer to the question mentioned above. However, it did not provide a clear explanation for the solution of the problem. The answer to the question can be given in parallel with the clarity brought to the concept of the multitude. If we follow Hardt and Negri's definition, if biopower produces its own existence through the existence of subjects and reproduces subjects through its own existence, this power is more than transcendental, it is a power that exists because of subjects and subjectivities. Therefore, the existence of power is directly related to the existence of the subjects that make up it. Hardt and Negri argue that the tendency of the subjects who are fundamentally aware of their subjectness to lead together leads us out of power. Hence, it should be read as an example of the Empire (new world order), where Hardt and Negri formulated the re-evaluation (following the genealogical path) of Foucault's disciplinary and regulatory power, followed by a reassessment of history (followed by the genealogical path again). This biopower, that is, subjects within the empire, will have carried out Foucault's problematizing action by questioning their present existence. And again, they will turn into multiplicity at the stage where they resist. The situation of resistance in Foucault is combined with the multitude in Hardt and Negri and is based on the awareness of the subject. Hardt and Negri ended the situation at this point in which they explained the concepts of multitude and empire. For the main purpose of this study, we can say that Hardt and Negri have studied Michel Foucault's concept of biopower in historical practice and clarified. However, they do not provide a concrete historical example or argument about how the subject will emerge from the spiral of biopower through self-awareness.